IOANNIS AMA-
RITONIS NONETANI

Commentariorum in epiſtolas Q. Horatii Flacci,

Liber primus.

Ad amplißimum virum Ioannem Bardon in magno Galliarum conſilio procuratorem Regium.

Inuia virtuti nulla eſt via.

PARISIIS,

Apud Gulielmum Iulianum, ſub ſigno amicitiæ, ad gymnaſium Cameracenſe.

1553.

Cum Priuilegio.

Le priuilege.

L est permis à Guillaume Iulien libraire de ceste ville de Paris, d'imprimer, ou faire imprimer & exposer en vente ce present liure intitulé. Ioannis Amaritonis commentariorum in Epistolas. Q. Horatij flacci liber primus. *Et est deffendu à tous libraires, imprimeurs, ou autres qu'il appartiendra, de n'imprimer ou faire imprimer ledict liure, iusques à trois ans finis & accomplis, sur peine de confiscation desdictz liures, & d'amēde arbitraire. Et pareillement est deffendu à tous autres, qu'il appartiendra, de non vendre, ne distribuer sinon ceulx que ledict Iulien auroit faict* Imprimer, *durant le temps & terme de trois ans finis, & accomplis, comme plus à plein est contenu & declaire audict priuilege.*

Ainsi signé I. *Aubery.*

IOANNES
AMARITON IOANNI
Bardon, in magno Galliarum consilio procuratori regio
S. D.

OSTQVAM anno 1550 philosophicæ professionis curriculum Petri Rami & Audomari Talæi doctorum meorum consilio beneficióq; sum ingressus, Ioannes Bardon sapientissime, & regis procurator lectissime, nihil mihi prius fuit, quàm vt eas artes, quas antea didiceram, meos item discipulos studiose docerẽ. Itaque cum Petrus Ramus regius Eloquentiæ Phi-

losophiæq́ue professor, & Audomarus Talæus orator sapientissimus, & philosophus eloquentissimus, eloquentiæ philosophiæq́ue coniunctionem languentem, & propemodum extinctam, atque intermortuam, ex veteri Academicorum & Peripateticorum instituto summa cum sua laude, & omnium vtilitate reuocassent, & cum scriptis, tum singulari exẽplo suo ad eá sequendam nostros homines inuitauissent, ad eam cõsequendam viam & rationem ostendissent: horum ego vestigia, quàm proximè potui sequutus, tripartitam philosophiæ rationem eloquentiæ suauitate conditam meis discipulis explicaui. Primo itaque meæ professionis anno, vniuersam differendi rationem, cum ex abditis Aristotelis libris erutam, tum in Petri Rami artificiosa officina perpurgatam, & om-

nium rerum magiſtra experientia (quam nobis optimorum poëtarum & eloquentium hominum præclara monuméta ſuppeditauerunt) perpolitam & perfectam ſummo ſtudio & iuuandæ iuuétutis voluntate expoſui. Vtinam tam bene, tamq́ue vtiliter quâm volui. Sequenti deinde anno cogitanti mihi, qua ratione ad eam philoſophiæ partem, quæ eſt de vita & moribus, meorum animos præpararem, & vna in ſuperiorum artium exercitatione continerê, occurrit cómodiſsimè id fieri poſſe, ſi Quinti Horatii Flacci epiſtolas interpretarer. Sunt enim verbis ſplendidæ, ſententiis acutæ, ſapientiæq́ue pleniſsimæ. in quibus nulla puerilis & redundás leuitas, ſed preſſa & ſenilis tum verborum, tum ſententiarum maturitas, & philoſophica maieſtate, cuius ſtudium Horatius prima epiſtola có-

mendat, digna orationis grauitas. Feci itaque non inuitus: in quam exercitationem ita nos ſtudioſè operam dedimus, vt inueniendi iudicandíque vias, quas ille in ſcribendo ſequutus videbatur ἀναλυτικῶς perſequuti ſimus, & præcepta inſtitutáque philoſophiæ ex Platonis, Ariſtotelíſque fontibus deriuata, quibus hic Poeta præter cæteros abundat, enucleatè faciléque interpretati ſimus. Noſtri itaque diſcipuli tum ſermonis Horatiani elegantia & proprietate, tum ingenii dexteritate, & ſententiarum grauitate & utilitate excitati, eas epiſtolas non ſolũ relegendas, ſed etiam ad verbum ediſcendas ſibi putauerunt: méque rogauerunt, vt meas obſeruationes, quas partim diſperſas habebant, partim non fideliter exceperant: literis conſignatas monumentis mandarem: vt & ſibi, & aliis permultis cõſulerẽ. Horum itaque peti-

tioni nec reluctatus, neque omnino assensus, obseruationum mearum, quas in cõmẽtarium quotidie referebam, librum primum (nam eas libris aliquot distinxi) ædi passus sum: vt si huius gustatu reliqui quoque literarum studiosis adolescentibus placere viderentur, eos pariter æderẽ, sin minus, mihi ipse seruarẽ aut igni traderem. Huius itaque scriptionis & æditionis causas habes: Nunc dedicationis rationem accipe. Qui aliquid ingenio elaborarunt, iis potissimum id dicare solent, qui de ingeniis iudicare, & sua authoritate iuuare possunt, à quibus beneficia acceperunt, aut quibus aliqua de causa obligati sunt. Quorũ ego exẽplum imitatus, mearum lucubrationum primitias tibi dico & consecro, homini videlicet de me bene merito, mihi patriæ vinculo coniuncto, authoritatis

magnitudine præpotenti & ſplendido, & ſapientiæ laude cõmendato. Nã clarorũ hominũ, quos noſtra Aruernia, tum olim, tum noſtris tẽporibus complures, ad decus, ornamentum, ſalutemq; Galliæ protulit, Pratenſis, Burgii Cancellariorum, Vielardi, Cotelli præſidũ, Michaëlis hoſpitalis cõſiliarii, Mariliaci patroni regii, aliorumq; innumerabilium veſtigiis inſiſtẽs, eã de te nõ ſolum ſapiẽtiæ, ſed etiã æquitatis & iuſtitiæ opinionem concitaſti, vt te honorifica magni Galliarum conſilii, procuratione dignum Henricus rex Chriſtianiſsimus iudicarit. Nunc itaque in Horatii epiſtolas commentariorum noſtrorum librum primum, voluntatis, & animi erga te mei teſtem ea animi liberalitate accipe, qua antea iam multos annos me proſecutus es.

Quòd si (vt ait Poeta) digna tua minus est mea pagina laude,
At voluisse sat est: Animum non carmina iacto.
Tu modò lætus ades, forsan meliora canemus.
Et vires dabit ipse fauor, dabit ipsa feracem
Spes animum. Vale.

Datum Lutetiæ in Prælleo Gymnasio, Anno à Christo seruatore nato, M. D. LIII. Cal. Iulii.

AD DOCTORES SVOS
Ioannis Amaritonis Octastichon.

Grenetus Latiæ posuit fundamina linguæ,
Eius me docuit lingua diserta loqui.
Dicendi leges didici dicente Talæo:
Et logicæ per te cognita, Rame, uia est.
Adiecit sophiæ Philaretus dogmata sancta,
Naturæ mores hoc reserante patent.
De tantis sequitur mea si quid pagina, uestrum est.
Quisque suæ, si sit, uendicet artis opus.

DE HORATII SCRIPTIS ad studiosam iuuentutem Ioannis Amaritonis, præfatio.

Mnes qui de ingeniis iudicare possunt, studiosi iuuenes, incorruptam quandam latini sermonis integritatẽ, elegantem & eruditam orationis maiestatẽ in Horat*ij scriptis laudant, ingenij dexteritatem admirantur, sententiarum grauitatem probant & amplectuntur:* Sed *magnam in iisdem scriptis difficultatem & obscuritatem complures item experiũtur:* Cuius *causas hoc loco vestræ vtilitatis gratia breuiter attingã.* Vt *enim quibus quisque de causis in morbũ inciderit nosse, ad eũ profligãdũ, medico non parum confert, sic* Horatianæ *obscuritatis cognita ratio eius studiosis (vt opinor) plurimum lucis afferet.* Cum *itaque* Horatius *vulgi plausum & approbationem contemneret, sibi*

id vnum propoſuit, vt doctis & eruditis ſatisfaceret, eiſque placeret. Sic enim ipſe lib.1. Satyra.10.

-Neque te vt miretur turba labores
Cõtentus paucis lectoribus. An tua demẽs
Vilibus in ludis dictari carmina malis?
Non ego. nam ſatis eſt equitem mihi plaudere, vt audax
Contemptis aliis exploſa Arbuſcula dixit.
Men' moueat cimex Pantilius? aut crucier, quòd
Vellicet abſentem Demetrius? aut quòd ineptus
Fannius Hermogenis lædat conuiua Tigeni?
Plotius, & Varius, Mæcenas, Vergiliúſq;
Valgius, & probet hæc Octauius optimus, atque
Fuſcus, & hæc vtinam Viſcorum laudet vterque.
Ambitione relegata te dicere poſſum
Pollio, te Meſſala tuo cum fratre ſimulq́ue

Vos Bibuli, & Serui, ſimul his te candide Furni.

Cõplures alios, doctos ego quos & amicos
Prudens prætereo, quibus, hæc ſint qualiacumque,
Arridere *velim, dolitur*us *ſi placeant ſpe*
Deteri*us noſtra.*

Q*uamobrem* vt *ipſe* 4. *Satyra eiuſdem libri ſe à diis fictum fuiſſe ait, animi rarò* & *perpauca loquentis. Sic in ſuis ſcriptis* La*conicam breuitatem amauit.* τὸ δὲ λακονίζειν (*ait* Greg. Theolog. *ad* Nicobulũ) οὐ τοῦτό ἐστι, ὅπερ οἴει, ὀλίγας συλλαβὰς γράφειν. ἀλλὰ περὶ πλείστων ὀλίγας L*aconicè breuitérque loqui non id eſt quod exiſtimas paucas ſyllabas ſcribere, ſed de multis paucas.* Hor*atius igitur multo plura cogitationi, quàm ſermoni tribuens, dictum nimirum ſapienti ſat eſſe ratus, ſæpe ex cauſis efficientibus effecta,* & *ex affectis contrà efficientes cauſas, interdum ex ſubiectis adiuncta, & ex adiunctis ſubiecta (quam metonymiam* Rh*etores, dixere)*

ſignificat. Nonunquam ex parte vna, vel pluribus totum, & ex toto partem (ſinedoche Rhetoribus quoque appellatur) intelligendam relinquit. Crebris item pariũ, maiorum, minorum, ſimilium, diſsimilium, nulla ſubiecta redditione, comparationibus vtitur. Ratiocinationes integras nullas ferè adhibet, ſola aut propoſitione, aut aſſumptione, aut propoſitionis, Aſſumptioníſque ſignificatione contentus: Aut ſi adhibet, non rudi penicillo earum partes depingit, ſed ea vnde effici, concludíque poſsint accutè, ſubtilitérque diſſerit, interdum recto, mutato nonnunquam ordine: ita vt illum ſæpè putes relicta quæſtione, quæ nihil ad rem faciant ſcribere: interdum etiam fit vt Ariſtotelicam quoque κρύψιν ſequutus quæſtionem nullam proponat, nullã etiam poſt neceſſariarum ratiocinationis partium, diſputationem cõcludat: ſed aliis quibuſdã nihil ad inſtitutum pertinentibus interiectis, eam in alium locum differat. Hæ ſunt igitur Horatianæ ob-

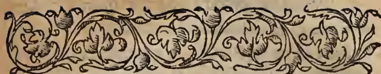
ſcuritatis cauſæ. Quæres igitur cum tanta ſit obſcuritas, cur eius lectione tam multi homines delectentur? quia ſuppeditat vbi eorum paſcatur animus. Omnes enim trahimur & ducimur ad cognitionis & ſcientiæ cupiditatem, in qua excellere (ait Cicero) pulchrum putamus: labi autẽ, errare, neſcire & decipi, & malum & turpe ducimus. Eſt autẽ in Horatij ſcriptis præter, diſſerendi ſubtilitatem, rerum innumerabilium, antiquitatis, hiſtoriæ, virtutum, iuris & legum, naturæ denique vtilis & perneceſſaria cognitio, qua inſtructi multi illuſtres & excellentes noſtræ ætatis homines in omni ferè diſciplinarum genere, ſuæ arti lumẽ attulerunt. Hinc enim Iacob. Faber Stapulenſis ethicam, Petrus Ramus logicã, Audomarus Talæus Rhetoricam, Frãciſcus Duarenus, & Balduinus iuriſprudentiam, Petrus Ronſardus, Ioachimus Bellaius, Ianus Antonius Baifius poeſim Gallicam magna cum ſua lau-

de, ad communem omnium vtilitatem illustrauere. Non ergo temere est quod Horatij versus tam multos non solùm delectent sed sine satietate delectent. Est enim ita creber rerum frequentia, vt verborum numerum sententiarum numero cõsequatur. Ita porro verbis aptus, vt nescias vtrũ res oratione an verba sententiis illustrentur. Quæ cum ita sint studiosi iuuenes ne vos obscuritas ab Horatij lectione deterreat hunc legite, ediscite, hunc etiam nocturna versate manu versate diurna, difficultatẽ mediocris labor facilè superabit, laborem sperata vtilitas subleuabit. Præclarè enim Tibullus.

Spes alit agricolas, spes sulcis credit aratis
Semina, quæ magno fœnore reddat ager.

PRima Epistola sub Horatij persona, ad Philosophiæ studium adhortatur. Hæc itaque summatim quæstio proponatur. Horatius debet philosophiæ incumbere. Argumenta verò, quibus ea disputatur, si separatim spectes, non omnia pondus habent: coniuncta tamen plurimùm ad eam concludendam valent. Nam & ludicra sibi iam seni omittenda primùm, tum se philosophiæ studio teneri, &, quod longè firmißimum est, à philosophia contra omnes animi morbos, & perturbationes salutaria remedia peti docet. Vnde comparandæ virtutis facilis via præparetur. Postremò finis quidam Philosophiæ eiusdem ferè, atque præcedens argumentum, virtutis adhibetur: vt perturbationum vacuitas, & animorum tranquillitas adsit. Quæ ratio mercatorum & ambitiosorum contentione amplificatur. Sequuntur de-

inceps digreßiones duæ, in quibus auaritiam & inconſtantiam Romanorum acriter inſectatur. Hæc *ſummatim: nunc epiſtolæ particulas ſigillatim perſequamur & examinemus.*

COMMENTARIORVM Ioannis Amaritonis In Epistolas Q. Horatii Flacci Liber primus.

Epistola prima, ad Mecœnatem.

Rima dicte mihi, summa dicende Camena,
Spectatum satis, & donatũ iam rude, quæris
Mecœnas, iterũ antiquo me includere ludo.
Non eadem est ętas, nõ mens. Veianius armis
Herculis ad postem fixis latet abditus agro:
Ne populum extrema toties exoret arena.
Est mihi purgatam crebrò qui personet aurẽ:
Solue senescentem maturè sanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat.
Nũc itaque & versus, & cætera ludicra pono:
Quid verum atque decens curo, & rogo, & omnis in hoc sum.
Condo, & compono, quæ mox depromere possim.

Præcipua epistolæ quæstio dissimilitudinē primùm in hanc sententiam declaratur: Flaccus ludicra omittere, Philosophiæ autem studio debet incumbere. Protasis verò non solum quæstionis illustrationem, sed vnà etiam scribendorum versuū (ad quos Mecœnas Flaccū inuitauerat) exercitationis omissæ probationem continet. Ea igitur adiunctis primùm per similitudinem significatis breuiter declaratur: Deinde iisdem plenius confirmata syllogismo tertij modi primi generis ad hunc modum concluditur:

Omnes senes ludicra debent omittere:
Ego sum senex:
Debeo igitur ludicra omittere.

Prima.

Prima epistolæ ingressio ad conciliandam Mecœnatis beneuolentiam pertinet: & idcirco effecta sua Flaccus laudis Mecœnati tributæ commemorationem complexa initio ponit: quod primo opere eum celebrarit: vt Ode.1. & 20. libri primi, & 17. libri secundi, aliisque locis quamplurimis: & quòd eum in his epistolis celebraturus sit.

Summa.

Summū est (vt ait Cicero in Tusc.) quo nihil sit superius: quo modo ædificiorum fastigia summa dicuntur. Virgil. Aeneidos secundo,

Ilicet ignis edax, summa ad fastigia vento
Voluitur, exuperant flammæ.
Et ecloga prima:
Et iam summa procul villarum culmina fumant:
Inde ergo quia variæ similitudines duci possunt, variè etiã verba transferuntur. Nã vt summũ ædificij perfectio & absolutio videtur: Sic summum bonũ dicitur Ciceroni perfectũ & omnibus numeris absolutum. Et quia summũ in ædificio postremum architecti opus est: summa etiã pro vltima à Flacco vsurpatur. Sic Maro æneidos secundo.
Venit summa dies & ineluctabile tempus
Dardaniæ, fuimus Troes, fuit Ilion.

Camena.

Metonymia caussæ pro effectu, Camena enim Latinum musarum nomẽ est, à quibus poëtæ carmina inuenta dicunt. Extat Virgilij epigramma de musarum inuentis, cuius hoc initium:
Carmina Calliope libris heroica mandat.
Itaque pro ipso carmine, Camena ponitur. Casmenarum autem priscum erat vocabulum ita natum atque scriptum. Alibi Carmenæ ab eadem origine sunt declinatæ. In multis enim verbis, in quo antiqui dicebãt S. postea dicũt. R. vt Ianitos Ianitor, melios melior, Quare etiam Casmena Carmena: postea extrito. R. Camena factum est, vt ait Varro libro sexto de lingua Latina.

Spectatum.

Allegoria, idest, similitudo sine redditione posita, à gladiatoribus sumpta, qui in circo longo tempore spectati & probati dimittebantur, nec in gladiatorium ludum, in quo prius erant exerciti, post missionem includebãtur. Res ergo addita redditione sic facilius expẽdetur: Vt gladiator in circo diu spectatus & iam rude donatus ludo gladiatorio includeretur. Sic ego iã multis Odarũ & epodõn libris æditis cognitus & probatus & hoc scribendi genere defunctus ad pristinam & iuuenilem scribendi exercitationem nunc à te reuocor. Sed illud probandum non videtur: nec igitur hoc.

Rude.

Rudis generaliter virgam impolitam significat: id quod vel ex ipso nomine intelligitur. Hîc autem pro ea ponitur, qua gladiatores in ludo exercebantur, antequàm in verum certamen descenderent. Id quod apertè in fragmento de optimo genere Oratorum Ciceronis locus indicat. Sic enim de vmbratili Isocratis exercitatione loquitur: Non enim in acie versatur & foro, quasi rudibus eius eludit oratio. Hac autem impetrata virga gladiatores missione donabantur. Cic. phil. 2. Ne tum quidem sequeris: tam bonus gladiator rudem tam citò accepisti? Missionis enim signum erat, vt ait Porphyrio.

Ludo.

Metonymia adiuncti Ludi pro subiecto loco in quo ludus est, vt apud Cæsarem lib. 1. de bello ciuili: Gladiatorésque, quos ibi in ludo Cæsar habebat, in forum perductos Lentulus libertati confirmauit. Gladiatorum enim paria seruorum Romani principes in ludo exercebant, quæ inde populo gratificaturi in circum producerēt. Ex ludi itaque similitudine carmen significatur, in quo se flaccus tanquam in ludo exercuerat.

Non eadem.

Assumptio ex repugnantibus hîc disputatur: Effluxit illa iuuenilis ætas, qua versus Lyricos scribere solebā, nec rebus iis nunc delectatur animus, quæ me iuuenem recreabant. Ea autem senectutis argumenta esse significat Cornelius Gallus elegia prima

Diuersos diuersa iuuant, non omnibus annis
Omnia conueniunt, res prius apta nocet.
Exultat leuitate puer, grauitate senectus.
Inter vtrumque manens stat iuuenile decus.
Hunc tacitum tristémque decet, fit clarior ille
Lætitia & linguæ garrulitate suæ.
Cuncta trahit secum, vertítque volubile tempus:
Nec patitur certa currere quemque rota.

Idem Horatius vltima epistola secundi libri apertius declarat.

Singula de nobis anni prædantur euntes:
Eripuere iocos, Venerem, conuiuia, ludum;
Tendunt extorquere poëmata.

Veianius.

Propositio duplici similitudine significatur. Prioris hæc plena sententia est: Vt senex gladiator armorum exercitationem deserit: Sic quiuis senex ludicra omittet. Veianius autem nobilis gladiator, post multas palmas, Herculi fundano, vt ait Porphyrio, consecratis armis tandem in agellum se contulit. Hic vero synecdochicωs pro quouis gladiatore ponitur. Erat autem Romanis hic mos, vt parta pace emeritus miles arma sua in tholis & postibus templorum suspenderet, & alicui deo dicaret. Id quod Ouidius significat elegia septima lib.4.trist.

Miles vt emeritus non est satis vtilis armis,
Ponit ad antiquos quæ tulit arma lares.

Quem morem in gladiatoribus etiam obseruatum fuisse hic locus indicat, si, quod ait Porphyrio, Veianius gladiatoris nomen sit. Quod si militem significari dicas, res ipsa non minus intelligetur. Illinc enim eiusmodi similitudines frequenter desumũtur, vt in notato Nasonis loco, & apud Propertium lib.2.eleg.25.

Miles depositis annosus secubat armis.

Latet abditus agro.

Fuit olim cum veteranis militibus parta victoria, otio frui liceret, & reliquam vitam tranquillè agere. Itaque ad vitæ necessitates ager illis aßignabatur. Cuius rei testis est Cæsaris ad milites oratio, apud Lucanum lib. 1.

Conferet exanguis quò se post bella senectus?
Quæ sedes erit emeritis? quæ rura dabuntur?
Quæ noster Veteranus aret?

Id etiam confirmat Octauij factum, qui ex Macedonia in Italiam reuersus, superatis Bruto & & Caßio, agros Veteranis diuisit, vt scribit Florus epito. 125. Eodem itaque modo gladiatoribus senibus & rude donatis agrum victus causa à suis dominis aßignatum fuisse hic locus indicat, si, vt dixi, Veianus gladiatoris nomen sit. Sin minus, res ex Lucani & Flori locis declaratur.

Ne populum.

Proximæ similitudinis illustratio ex fine: ne populi, (cuius delectandi caussa productus erat) fidem ad impetrandam à domino mißionem in posterum imploret. Solebant enim longo certamine defeßi gladiatores, & multis vulneribus acceptis propemodum confecti, stantes populum roga-

re, vt à domino missionem impetrarent. De hoc hominum genere, Hæc Cicero circiter finem secundæ Tusc. Gladiatores, aut perditi homines, aut barbari quas plagas perferunt? Quomodo illi qui bene instituti sunt, accipere plagam malunt, quàm turpiter vitare? Quàm sæpe apparet nihil eos malle, quàm vel domino satisfacere, vel populo? Mittunt etiam vulneribus confecti ad dominos, qui quærant quid velint, si satisfactum iis sit, se velle decumbere.

Extrema arena.

In extremo septo arena consperso: est hìc metonymia adiuncti pro subiecto.

Est mihi.

Altera similitudo, ex qua propositio quoque significatur: vt senex equus curriculum relinquit: Sic senes homines ludicra & ad hilaritatem comparata debent omittere. Exornatur verò hæc similitudo prosopopœia, cuius præparatio hunc habet sensum: Est qui me diligenter attendentem frequenter moneat.

Maturè.

Opportunè. Metaphora est à fructibus. De huius verbi significatione vide plura apud Gellium, libro 10. *cap.* 11.

Sanus.

Dum illæsus & integris viribus es, nec defici-

ente equo in terram deiectus.

Ne peccet.

Posterioris similitudinis confirmatio ex fine. Hanc autem similitudinem Ennius apud Ciceronem in Catone Maiore vsurpat:

Sicut fortis equus spatio qui sæpe supremo
Vicit olympia, nunc senio confectu' quiescit.

Et ouidius finẽ cum similitudine lib.4.trist. eleg. 7. complexus est.

Ne cadat & multas palmas inhonestet ademptas:
Languidus in pratis gramina carpit equus.

Idem eleg.5.lib.1.de Ponto:

Occidet, ad Circi si quis certamina semper
Non intermissis cursibus ibit equus.

Ilia ducat.

Virgilius de Eurialo moriente Aeneid.9.

-Et longis singultibus ilia pulsat.

Sunt autem ilia inter coxas & pubem imo ventere posita in homine, ait Celsus, in fine capitis 1. lib.4. D*ucuntur autem ilia & agitantur tanquã folliculi, cum equus difficultate respirandi laborat. Pulmones enim, in quibus inest ad hauriendum spiritum aptissima raritas, tum se cõtrahunt aspirantes, tum in respiratu dilatant: vnde fit vt* διάφραγμα *pulsetur, & omnes, quæ huic in ventre hærent, partes vnà agitentur. Hic ergo locus hãc habet sententiam: In cursibus equo sene non esse*

vtendum, ne eum spiritus deficiat, & in medio curriculo turpiter cadat. Alias ilia sunt minuta intestina, quæ à Plinio lactes appellantur in homine & Oue.

Nunc itaque.

Concludit dissimilitudinem, vnde præcipua quæstio primum illustratur,

Debeo igitur ludicra omittere.

Versus & ludicra.

Lyricos versus, qui magnam partem ad ludum iocúmque, & ad res leues cõparati sunt, intelligit. De quibus idem lib. 1. Carmi. Od. 6.

Nos conuiuia, nos prælia virginum
Sectis in iuuenes vnguibus acrium
Cantamus vacui: siue quid vrimur
Non præter solitum leues.

Vide totam item oden. 12. lib. 2. De quibus hæc etiam in arte poëtica,

Musa dedit fidibus diuos puerósque deorum,
Et pugilem victorem, & equum certamine primũ
Et iuuenum curas, & libera vina referre.

Quid uerum.

Præcipua huius epistolæ quæstio quam initio diximus: Philosophiam autem moralem hoc loco duntaxat intelligit, eámque ex subiecto declarat. hîc etiam verum pro non fucata & adumbrata, sed expressa solidáque virtute vsurpauit. Vt Cic. 1.

offi. Ex quo intelligitur quod verum simplex syncerumque sit id esse naturæ hominis aptissimum.

Decens.

Quid sit quod deceat in factis & dictis de quo Cic. 1. offi. in. 4. honestatis fonte.

Curo & rogo.

Sollicitè & curiosè exquiro.

Omnis.

Id est totus. Transfertur enim à numero ad magnitudinẽ, vt apud eundẽ ode vltima lib. 3. Carmi.

Non omnis moriar, multáque pars mei
Vitabit libitinam.

Et apud Cæsarem: Gallia est omnis diuisa in partes tres.

Condo & Compono.

Allegoria ab annona & penu domestico, quæ in cella & horreis conduntur, & componuntur primùm, deinde in vsum quotidianũ deprõmũtur. Cic. 2. de nat. deor. nec tempestiue demetendi percipiendíque fructus neque condendi ac reponendi vlla pecudum scientia est. Et paulo post: neque enim homines murium aut fornicarum caussa frumentum condunt. Componere autem est cõgerere. Tibull. eleg. 1. lib. 1.

-ego composito securus aceruo
Dites despiciam, despiciámque famem.

Significat ergo Horat. his continuatis metaphoris,

se honestatis præcepta studio & industria quærere, & colligere, animóque percipere: quæ postea in vsum conferat & in vita sequatur. Qui finis est Ethicæ. Hæc enim, vt scribit Aristoteles, nicomachion secundo, οὐ θεωρείας ἕνεκα ἐστὶν ὥσπερ αἱ ἄλλαι. οὐ γὰρ, ἵν' εἰδῶμεν τί ἐστι ἡ ἀρετὴ, σκεπτόμεθα· ἀλλ' ἵνα ἀγαθοὶ γενώμεθα. ἐπὶ οὐδὲν ἂν ἦν ὄφελος αὐτῆς. Id est, Ethica non contemplationis causa, vt cæteræ philosophiæ partes, comparata est: Non enim de virtute commentamur, vt quid ea sit cognoscamus: sed, vt boni efficiamur: quandoquidem nulla eius esset vtilitas. Id quod breuius idem vltimo capite eorundem nicomachion scribit: οὐ δὲ δὴ περὶ ἀρετῆς ἱκανὸν τὸ εἰδέναι, ἀλλ' ἔχειν καὶ χρῆσθαι πειρατέον. Non enim virtutem nosse satis est, sed enitendum est vt ipsam habeamus & ea vtamur. Vnde præclarè Cic. 1. offic. Virtutis laus omnis in actione consistit.

Ac ne fortè roges, quo me duce, quo lare tuter
Nullius addictus iurare in verba magistri,
Quò me cũque rapit tẽpestas, deferor hospes:
Nunc agilis fio, & mersor ciuilibus vndis
Virtutis veræ custos, rigidúsque satelles:
Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor,
Et mihi res, non me rebus submittere conor.

Ac ne fortè.

Prolepsis est, in qua iudicij sui libertatem in philosophando, tacitæ quorundam interrogationi

respōdens effectis declarat, seque academicam philosophandi libertatem sequuturum profitetur. De qua Cicero in præfatione. 2. offi. multa, ad hūc autem locum maximè accommodatè, initio primæ Tusculanæ: Sed defendat quidem quod quisque sentit, sunt enim iudicia libera: nos institutum tenebimus, nullisque vnius disciplinæ legibus astricti, quibus in philosophia necessariò pareamus, quid in quaq; re sit maximè probabile semper requiremus.

Quo me duce.

Idest cuius magistri tanquam ducis autoritate nitar. Metaphora bellica.

Lare.

Lar, deus familiaris Romanis habebatur: Plantus in prolego aululariæ.

Ego Lar sum familiaris ex hac familia,
Vnde exeuntem me aspexistis. Hanc domum
Iam multot annos est cum posideo, & cœlo.

Per metonymiam vero possessoris pro re possessa proque domo Sallustius vsurpauit in historia Catilinæ: illos binas haud amplius domos continuare, nobis larem frmiliarem, nusquam vllum esse. Hinc etiam fit vt pro schola ponatur: vnde demùm secta ea significetur, quæ ibi philosophata sit. vel lar deus metaphoricos pro magistro quemadmodum dux ponitur.

Hoſpes.

Id eſt, tandiu illic futurus, quādiu ratio patietur.

Nunc agilis.

Proximi loci ex effectis illuſtratio, quòd modò ſe Stoicum, modò Cyrenaicum præſtet.

Agilis fio.

Definitio Stoici ex effectis. Stoicus enim ſummū bonum ſtatuens, non in fucata & adumbrata atque ocioſa, qualem ſibi proponunt Epicurei: Sed vera ſolidaque virtute, id eſt, actuoſa, reipublicæ adminiſtrationem ſtudioſe amplectitur: Porrò autem agilis & gnauus geminata, & idem ſignificantia remiſſo opponuntur epiſt. 18.

Oderunt hilarem triſtes, triſtémque iocoſi,
Sedatum celeres, agilem gnauúmque remiſsi.

Merſor ciuilibus.

Allegoria nautica, ex qua Reipub. fluctuans & periculoſa adminiſtratio ſignificatur.

Nunc in Ariſtippi.

Cyrénaici ex effectis definitio, quòd Ariſtippi inſtituta de voluptate ſectetur. Ab Ariſtippo (ait Cic. 3. de orat. ad Qu. frat.) quem illæ magis voluptariæ diſputationes delectarunt, Cyrenaica philoſophia manauit, quam ille & eius poſteri ſimpliciter defenderāt, ij qui nunc voluptate omnia metiuntur.

Præcepta.

De Ariſtippi præceptis & inſtitutis, lege Laër-

tium, lib. 2. in eius vita. Naturaliũ nanq; rerũ inquisitionem propter obscuritatem contempsit, Logicam propter eius magnam vtilitatem retinuit. De Ethica præcipuè philosophatus est. Filiã Aretam sæpe monebat, vt quod nimium esset contemneret. Summum bonum lenem motum ad sensum emanantẽ definiuit: propterea εὐθυμίαν *id est, animi securitatem & tranquillitatem maximè amplexatus est, eámque singulariter commendauit. Qua de re sic Aelianus libr. 14. cap. sexto:*

Πάνυ σφόδρα ἐρρωμένως ἐῴκει λέγειν ὁ ἀρίστιππος, παρεγγυῶν μήτε τοῖς παρελθοῦσιν ἐπικάμνειν, μήτε τῶν ἐπιόντων προκάμνειν. εὐθυμίας γὰρ δεῖγμα τὸ τοιοῦτο, καὶ ἵλεω διανοίας ἀπόδειξις. προσέταττε δ᾽ ἐφ᾽ ἡμέραν τὴν γνώμην ἔχειν· καὶ αὖ πάλιν τῆς ἡμέρας ἐπ᾽ ἐκείνῳ τῷ μέρει καθ᾽ ὃ ἕκαστος ἢ πράττει τί, ἢ ἐννοεῖ. μόνον γὰρ ἔφασκεν ἡμέτερον εἶναι τὸ παρὸν, μήτε δὲ τὸ φθάνον, μήτε τὸ προσδοκώμενον. τὸ μὲν γὰρ ἀπολωλέναι, τὸ δὲ ἄδηλον εἶναι, εἴπερ ἔσται.

Id est, fortiter admodum Aristippus dicere solebat, cùm adhortaretur, vt neque res præteritas cura sequeretur, neque præsentes antegrederetur: Id enim esse securitatis & tranquillitatis animi iudicium, & hilaritatis argumentum. Præcipiebat verò, vt ad diem præsentem animum adiungeremus, ad eámque rursus diei partem, in qua quisque quippiam vel ageret, vel cogitaret. Solùm enim id quod adest, nostrum esse dicebat, non autem quod antegressum est, neque quod expectatur. Illud enim periisse, hoc verò, an futurum sit, incertum es-

se. De Aristippo plura dicemus in epist. 17.

Et mihi Res.

Animi libertatem in prolepseos subiectione positam, & iam partibus illustratam generalibus effectis concludit quæ ἐπανόδῳ exornata dissimilitudine amplificantur: non me rebus, sed mihi res submitto. Sapientis enim proprium est (ait Cic. 5. tusc.) Omnia ad suum arbitrium referre, suis stare iudiciis.

Vt nox longa, quibus mẽtitur amica, diésque
Lõga videtur opus debẽtibus: vt piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum:
Sic mihi tarda fluunt, ingratáque tempora, quæ spem
Consiliúmque morantur agendi gnauiter, id quod
Aequè pauperibus prodest, locupletib' æquè:
Aequè neglectũ pueris, senibúsque nocebit.
Restat vt his ego me ipse regam, solérque elementis.

Vt nox.

Secundum argumentum tractandæ philosophiæ ex adiunctis, quòd eius magno teneatur desyderio ratiocinatio propositione addita sic perficietur.

Quicunque philosophiæ studio tenentur, ei debent incumbere.

Ego verò philoſophiæ deſyderio teneor.
Debeo itaque philoſophiæ incumbere.

Aſſumptio trium ſimilium collatione illuſtrata præcedit. Quorum primum eſt: Vt amatores ab amica noctem pollicita eluſi noctem quàm celerrimè effluere cupiunt, dieíque magno deſyderio tenentur: Sic ego philoſophiæ.

Diéſque Longa.

Simile ſecundum: Vt mercenarij qui ſuam in diem operam locarunt eius finem exoptant: Sic ego philoſophiæ deſyderio teneor.

Vt piger.

Simile tertium: Vt pupilli tutelæ ſuæ finem deſyderant. Sic ego philoſophiæ deſyderio teneor. Piger autem, ſumpta ab animantibus tardè gradientibus metaphora, pro longo ponitur. Sic propriè idem epiſt. 14. vſurpat.

Optat ephyppia bos piger.

Pupillis.

Pupillus is eſt, qui cum impubes eſt, deſiit in patris poteſtate eſſe, aut morte, aut emancipatione, ait Pomponius vltimo pandectarum lib. de verb. & re. ſigni. in. l. Pupillus. Cic. pro Q. Roſc. Pupillum fraudare, qui in tutelam peruenit. Aliquando tamen pro impubere generaliter ponitur, vt in l. vltima. de verb. oblig. ff. vt apud Horatiū epiſt. 1. lib. 2.

Non fraudem ſocio, puero non cogitat vllam Pupillo.

Pupillum vero, pupillámve, cum puberes eſſe cœpiſſent, ius à tutela liberabat: pubertatem autẽ veteres non ſolùm ex annis, ſed etiam ex habitu corporis in maſculis æſtimari volebant. quam poſtea exacto decimoquarto anno Iuſtinianus definiuit, in fœminis duodecimo. Inſtit. lib. 1. Tit. 22. Heſiodus autẽ lib. 2. operũ & dierũ. 14. annũ, in muliere, initium pubertatis Græcis fuiſſe ſignificat.

Sic mihi.

Superiorũ ſimilitudinũ redditio, qua aſſumptionis ſententia ſignificatur: Sic ego percupio illud tempus aduenire, quo liceat philoſophiã tractare.

Spem Conſiliúmque agendi.

Id eſt ſperatum, & capto conſilio propoſitum ſtudium retardant, quod omnibus æquè prodeſt.

Id quod.

Definitio quædam philoſophiæ ex duobus effectis, paribus amplificatis.

Aequè.

Hoc verbum in principio, & in fine verſus poſitum epanalepſim facit.

Aequè neglectum.

Proximorum effectorũ illuſtratio ex aliis duobus effectis paribus ſimiliter illuſtratis: Eius generis argumenti vim hoc generali axiomate Ci-

cero Aristotelem sequutus æstimat. Contrariorum contraria sunt consequẽtia. Probat ergo retentum philosophiæ studiũ omnibus pariter prodesse, quia idem neglectum omnibus pariter noceat. Efficit autem verbum (æquè) in fine superioris & principio huius versus positum ἀναδίπλωσιν.

Restat.

Assumptio adhuc disputata est. Hîc vero cõclusio in hanc sententiam continetur. Restat igitur, vt præceptis institutísque philosophiæ vitam ipse meam Regam, eámque iam multis calamitatibus, quæ homini quotidie imminent, affectam, tristem atque mœstam consoler & reficiam.

Elementis.

Elementa propriè principia & rerum initia significant, materiam & formam: Prima itẽ corpora, quæ Græcis στοιχεῖα dicuntur. Cic. in fragmento Acad. Ergo illa initia, &, vt è Græco vertam, elementa dicuntur, ex quibus aër & ignis mouendi vim habẽt. hîc autẽ per metaphorã καταχρηστικὴν philosophiæ præcepta significantur, quæ sunt tanquam actionum & officiorum rectéque viuendi principia & elementa.

Nõ possis oculo quantũ cõtendere Lynceus,
Non tamen idcirco cõtemnas lippus inungi:
Nec, quia desperes inuicti mẽbra Glyconis,
Nodosa corpus nolis prohibere chiragra.
Est quodam prodire tenus, si non datur vltra.

Non poſsis.

Tacitæ obiectionis refutatio ex contradictione. Obiiciat ergo aliquis Flacco eius à philoſophiæ ſtudio deterrendi cauſſa: Cum non ſis in Philoſophia ſummus futurus, eſt tibi philoſophiæ ſtudium cõtemnendum. Tum Horatius, non quia ſummus non ſum futurus, idcirco mihi philoſophiæ ſtudiũ contemnendum & deſerendum videtur. Nec verò iſta pingui quadam minerua nominatim poſita eſt, ſed duplici ſimilitudine acutè ſignificata contradicens reſponſio. prioris hæc vis eſt, vt, non quia tam perſpicax, atque Lynceus futurus nõ es: idcirco collyria, & ſalutaria remedia contemnas: Sic, Non quia ſummus non ſum futurus, &c.

Quantum.

Non poßis tantum oculo contendere, quantum Lynceus. Dixit autem oculo contendere, pro acutè & ſubtiliter videre: Vt Cicero, voce contendere, pro clamare, in oratione pro Ligario: Quantum potero, voce contendam, vt hoc populus Romanus exaudiat.

Lynceus.

Lynceus Apharei (vt Orpheus in Argonauticis, Pyndarus Ode 10. *Nemeorum, Apollonius primo Argonauticon ſcripſere, vnde Naſo Metamorph.*8.

-& proles Aphareia Lynceus)

Et Arenæ filius vt Pherecidem, vel Polydoræ vt Pysandrum, vel Laocooſſæ vt Theocritum Apollonij Græcus Scholiaſtes voluiſſe ſcribit. Is inter Argonautas ab Orpheo numeratus, & perſpicacitatis laude celebratus fuit,

Λυγκεύς θ', ὃς τήλιστα δι' αἰθέρος ἠδὲ θαλάσσης
Βένθεα, καὶ πλουτῆος ὑποχθονίοιο βέρεθρα
Μοῦνος ἀπ' ἀνθρώπων δεινοῖσιν ὀπώπεεν ὄσσοις

Id eſt,

Quiq; procul longè trãs æthera, trãs mare Lynceus
Et ſubter Plutum, terræque barathra profundæ
Solus in humanis viſu penetrauit acuto.

Illam autem trans æthera videndi famam ex Aſtrologiæ cognitione, & cœleſtium rerum obſeruatione ortam eſſe arbitror. Scribit enim Plinius, ca. 17. li. 2. eum nouiſsimam primámque Lunam eadem die in arietis ſigno (quod paucis mortalium contigit) conſpexiſſe. Quod autem terræ barathra viſu penetraſſe dicitur, hoc non minus quàm illud fabuloſum: Fabulæ tamen occaſio hæc fuit. Primus enim fodinas reperit, & metalla ex terræ viſceribus eruit, vt vult Lycophronis interpres. De quo Palefatus: Lynceus (ait), æs argentum, cæteraq; metalla inquirere cœpit. Cùm enim lucernas ſecum intra terræ penetralia circumferret, & eas ibidem fortè relinqueret, ac ſurſum æs ipſe ferrúmque reportaret: homines qui id videre conſue-

uerāt, dicebant Lynceum in subterraneis locis vi-dere, ob idque argentum inde sursum afferre. Itaque Pyndarus Odæ 10. *Nemeorum:*

-κείνου γὰρ ἐπιχθονίων
πάντων γένετ᾽ ὀξύτατον
ὄμμα, id est,

-Illius enim mortalium
Omnium erat acutißimus
Oculus.

Ex hac autem specie synecdochicōs genus perspicaciū & acutè cernentiū intelligi potest. De quibus *Plinius libri 7.cap.20. Solinus cap.6.Valerius lib.1.cap.de miraculis, vbi Strabo à quibusdam falsò Lynceus esse putatur. Hic enim vnus ex Argonautis ante bellum Troianum: Strabo autem tempore bellorum Punicorum vixit.*

Nec quia desperes.

Secundum simile: quemadmodum non quia vim & firmitatem Athletæ fortißimi non sis habiturus, idcirco corpus ita negligas, vt ab eo morbos non repellas: sic non quia summus non es futurus, ideo Philosophia tibi est contemnenda.

Membra.

Metonymia subiecti pro adiuncta firmitate & robore.

Glyçonis.

Athletæ fortißimi nomen est, ait Acron, ex

hac autem ſpecie genus ſynecdochicos intelligitur.

Nodoſa chiragra.

Chiragra dolor manuum, vt podagra pedum: de qua Celſus lib.2.cap.7.& lib.4.cap.vltimo. Nodoſa verò dicitur, quòd in articulis & nodis manuum inhæreat: qua de cauſa etiam nodoſam podagram appellat Ouidius elegia quarta lib. 1. de Ponto.

Tollere nodoſam neſcit medicina podagram.

Prohibere.

Repellere à tuo corpore chiragram, Corpus à chiragra defendere & liberare. Vſitata eclipſis eſt præpoſitionis à, vt apud Cic. pro lege Manilia: Erit igitur humanitatis veſtræ magnum eorum ciuium numerum calamitate prohibere. Integra autem oratio paulò poſt apud eundem reperitur. A quo periculo prohibete rempublicam.

Eſt quodam.

Similitudinum, vel redditionis inde ſignificatæ confirmatio ex repugnantibus, viatorum ſimilitudine diſputatis: Vt in faciendo itinere, quodam tenus viatoribus progredi licet, etiam ſi non poſſint vltrà: ſic in ſtudio ſapiētiæ progreſſus aliquos facere licet, etiam ſi finis, & perfectio hominibus negata ſit.

Quodam tenus.

Sic ferè Cicero pro Deiotaro: Tauro tenus regnare iuſſus eſt.

Feruet auaritia, miſeróque cupidine pectus?
Sunt verba & voces, quibus hunc lenire dolorem
Poſsis, & magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes? ſũt certa piacula, quę te
Ter purè lecto poterunt recreare libello.
Inuidus, iracundus, iners, vinoſus, amator?
Nemo adeo ferus eſt, vt non miteſcere poſsit,
Si modo culturæ patientem cõmodet aurem.
Virtus eſt vitium fugere, & ſapientia prima
Stultitia caruiſſe.

Feruet.

Quæſtionis principis argumentum tertium ex effectis: quòd animi vitiis Philoſophia medeatur. Cic. Tuſcul. 2. Efficit hoc philoſophia, medetur animis, inanes ſolicitudines detrahit, cupiditatibus liberat, pellit timores. Totum autem ſuis partibus diſputatur. quarum prima eſt auaritia. Feruet autẽ ab aquis tranſlatum eſt, quæ cum ebulliunt, propriè feruere dicuntur. Cic. actione prima in Verrem. Aqua feruenti perfunditur. Ex hac autem ſimilitudine feruere ſignificat duci, commoueri, & perturbari. Vt apud Ciceronẽ pro Quintio: feruet fertúrque auaritia.

Miseróque cupidine.

Auaritiam nominatim positam ex genere & effectis describit, licet nō propriè. Est enim auaritia cupido miseros efficiens homines. Nam miser cupido per metonymiam dicitur, quia miserū reddat animū, eo quòd insaturabilis sit: id quod post longā disputationē idē Flaccus. Satyra. 1. lib. 1. significat.

Inde fit, vt rarò, qui se vixisse beatum
Dicat, & exacto contentus tempore vitæ
Cædat, vt conuiua satur, reperire queamus.

In quibusdam autem codicibus (misera) legitur, quod quidem etsi Latinum est non tamen Horatianum videtur. Sequutus itaque victorinū codicē manuscriptū (misero) lego. In hoc enim autore cupido masculinum esse solet, vt Ode. 24. lib. 3.

Eradenda cupidinis
Praui sunt elementa. & *Ode. 16. eiusdē lib.*
Contracto cupidine:

Nec vsquam fœmininum animaduerti.

Pectus.

Animus. ex subiecto enim, id est cōtinente, cōtentum significatur per metonymiā. Animi enim sedes quorundā Philosophorū sententia, vt Parmenidis & Epicuri, est in pectore. Plutarchus lib. 4. cap. 5. de placitis philosophorum.

Verba & voces.

Geminata & idē significantia, ex quibus per

metonymiam subiecta præcepta & monita verbis & vocibus designata intelliguntur: Cuiusmodi sunt apud Platonem, Xenophõtem & alios philosophos: vt apud Ciceronem illud. 1. offic. Pecuniæ fugiẽda cupiditas, nihil enim tam angusti animi, tanque parui, quàm amare dimitias, nihil honestius magnificentiúsq;, quàm pecuniam contemnere, si nõ habeas: si habeas, ad beneficẽtiã liberalitatémq; cõferre: & illud Salustij in Catilinæ historia: Auaritia pecuniæ studiũ habet, quã nemo sapiẽs concupiuit. Ea quasi venenis malis imbuta, corpus animúmq; virilẽ effeminat, sẽper infinita atq; insatiabilis neq; copia neq; inopia minuitur.

Lenire dolorem.

Metaphora à fomentis chirurgorum sumpta, quibus læsi corporis dolor leniri dicitur. significat igitur auaritiam extenuari & minui, vel potius tolli præceptis philosophicis. Dolorẽ autem pro cupiditate animi dixit per metaphoram.

Morbi.

Hac metaphora Stoici animi perturbationes significarunt. Sic enim Cic. Tuscul. 3. A. videtur mihi cadere in sapientem ægritudo. M. Reliquæ quoque perturbationes animi, formidines, libidines iracundiæ. Hæc enim ferè sunt eiusmodi, quæ Græci (hos postea Stoicos fuisse dicit) πάθη appellant: ego poteram morbos, & id verbum

esset è verbo: sed in consuetudinem nostram non caderet. Nam misereri, inuidere, gestire, lætari, hæc omnia morbos Græci appellant motus animi rationi non obtemperantes: Nos autem hos eosdẽ motus concitati animi rectè, vt opinor, perturbationes dixerimus: morbos autem non satis vsitatè & paulo post. At morbi perniciosiores pluresque sunt animi quàm corporis. Vide plura toto fere lib.

Laudis amore tumes.

Periphrasis ambitionis ex genere subiectóque & effectis: est enim ambitio amor seu cupiditas laudis & honoris elatos homines efficiens. Tumere autem inflati corporis proprium est, vnde elatio animi, per similitudinem, significatur.

Piacula.

Piacula sunt propriè piamina, purgamina, lustrationes & purgationes religionis Græcorum & Romanorum, quæ vel aquæ aspersione, vel hostiæ mactatione ad scelerum expiationem fieri solebant. De quibus Ouid. 2. fast.

Omne nefas omnémque mali purgamine causam
Credebant nostri tollere posse senes.
Græcia principium moris fuit: illa nocentes
Impia lustratos ponere facta putat.
Actoridem Peleus, ipsum quoque Pelea Phoci
Cæde per Aemonias soluit Acastus aquas.
Vectam frenatis per inane draconibus Aegeus

Credulus immerita phasida fouitope.
Amphiaraides Naupacteo Acheloo,
Solue nefas, dixit, soluit & ille nefas.
Ah nimium faciles qui tristia crimina cædis
Fluminea tolli posse putatis aqua.

Inde ergo per similitudinem præcepta & admonitiones philosophicæ significantur, quibus ambitio quasi purgatur. Cuiusmodi illa Ciceronis est. 1. *offi. Cauenda est etiã gloriæ cupiditas: eripit enim libertatem, pro qua magnanimis viris omnis debet esse contentio.*

Ter.

Alludit ad expiationum & lustrationum morem. Nam cum in sacris omnibus vt scribit Aristoteles lib. 1. *de Cœlo cap.* 1. *tum maximè in lustrationibus ternarium numerum veteres vsurparunt. Hinc illud Virgilij Ecloga* 8.

-numero Deus impare gaudet.

&.6. Aeneidos.

Idem ter socios pura circum tulit vnda,
Spargens rore leui & ramo fœlicis oliuæ,
Lustrauitque viros.

Hoc tamẽ loco ternarius numerus, qui certus est, pro incerto per synecdochen poni potest.

Purè.

Mente pura & ab omni perturbatione vacua, quam nisi adhibueris frustra laborabis. Nullum

enim Philosophiæ præcepta inuitũ & repugnantem cogunt, sed sponte sequentem ducunt.

Recreare.

Recreare est, quod prius creatum & factum, sed iam labefactatum est, restaurare, restituere, & reficere. Et ad ea pertinere videtur, quæ machinis & molitione constant. Cic in epist. ad Qu. fratrẽ: Complures dirutas ac penè desertas vrbes per te esse recreatas. Inde tamen ad recuperatam corporis & animi sanitatem aptißimè transfertur.

Libello.

Metonymia subiecti pro adiuncta scriptura.

Inuidus.

Eclypsis verbi (es) vt in sequentibus.

Iracundus.

Vltionis & vindictæ cupidus: Est enim iracundia vlciscendi libido. Cic. Tusc. 3.

Iners.

Iners propriè eum, qui artibus caret, significat. Cic. 2. de Finibus. Sed lustremus animo, non has maximas artes, quibus qui carebant, inertes à maioribus nominabantur. Hic autem ex effectis inertiæ, caussam ipsam significat. Iners enim esse solet quisquis ignauus & laboris fugitans est. Erit ergo iners idem quod segnis, ignauus & piger.

Vinosus, amator.

Intemperans in percipiendis voluptatibus &

Veneris & potus & aliis. Ex his enim partibus voluptatum & intemperantiæ genus omne synecdochicos significatur.

Ferus.

Allegoria à bestiis feris & immansuetis, ei aptè accommodata, qui, propter peruersos animi mores, hominis ad virtutem nati exuisse naturam videtur. Is enim cũ resipiscit, & deposito vitio virtutem amplectitur, feros & ab homine alienos mores deserit, & quasi mitescit, fitq́ue mansuetus & humanus.

Si modo.

Si doctrinam de moribus non aspernabitur, sed eam lubenter amplectetur. Cic. 3. Tusc. Illud quidẽ sic habeto (nisi sanatus animus sit) Quod sine philosophia fieri non potest, finẽ miseriarum nullũ fore. Quamobrem quoniam occœpimus, tradamus nos ei curandos, sanabimur si volemus. Hic autẽ locus Polemonis exemplo planius intelligetur: quod plenissimè descriptum est apud Valeriũ lib. 6. cap. 11. Et apud Laertium li. 4. in vita Polemonis. huius meminit Flaccus noster satyr. 3. lib. 2.

—Quæro faciasne quod olim
Mutatus Polemon? Ponas insignia morbi
Fasciolas, cubitale, focalia: potus vt ille
Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas,
Postquam est impransi correptus voce magistri?

Culturæ.

Cultura Agrorum propria est, vt apud Flaccũ Od.24.lib.3.carm.

Nec cultura placet longior annua.

Hinc autem per similitudinem translatum, philosophiam, quæ id animis nostris est, quod cultura agris, significat. Cic.2. Tusc. Vt ager quamuis fertilis sine cultura fructuosus esse nõ potest: Sic sine doctrina animus. ita est vtraq; res vna sine altera debilis. Cultura autem animi philosophia est, quæ extrahit vitia radicitus, & præparat animos ad satus accipiendos, eáque mandat his, & (vt ita dicam) serit, quæ adulta fructus vberrimos ferãt.

Patientem commodet aurem.

Patienter audiat, non offendatur honestis admonitionibus, ad intelligenda philosophiæ præcepta studium & operam ponat, eísque pareat. Hæc enim philosophiæ vis etsi non idem potest apud omnes: tamen valet multum, cum est idoneam cõplexa naturam. Cic.2. Tusc. Est autem hîc insignis & poëtica metonymiæ species notanda, qua, ex caußis adiuuantibus & administris cogitationis, intelligentiæ atque mentis, mentem ipsam eiúsque intelligendi & obsequendi munus significat.

Virtus.

Tertij argumenti amplificatio ex effectis: quod virtus vitiorum fuga sit, idest, viam ad virtutem

muniat & præparet. Non enim ſimpliciter virtus eſt. Aliud eſt enim vitiis carêre, aliud virtute præditum eſſe. Itaque progreſsio ad virtutem hîc ſignificatur: id quod ſequens oratio declarat.

Sapientia prima.

Ideſt, carêre ſtultitia eſt ſapientiæ principium. Non enim hîc abſoluta conſummataque ſapientia ſignificatur.

-vides, quæ maxima credis
Eſſe mala, exiguum cenſum, turpémque repulſam
Quanto deuites animi, capitíſque labore?
Impiger extremos curris mercator ad Indos
Per mare pauperiẽ fugiẽs, per ſaxa, per ignes:
Ne cures ea, quæ ſtultè miraris, & optas:
Diſcere, & audire, & meliori credere non vis?
Quis circum pagos, & circum cõpita pugnax
Magna coronari contemnat olympia, cui ſpes,
Cui ſit conditio dulcis ſine puluere palmæ?

Vides.

Quartum argumentum ex fine maiorum collatione amplificato: labores & pericula ſubis, vt paupertatem & dedecus fugias: Quanto magis philoſophiæ incumbendum tibi eſt, vt perturbationibus careas? Exornatur autem hæc comparatio apoſtrophe.

Quæ maxima.

Paupertas & infamia, ex opinione vulgi, maxima mala sunt. Vulgus enim in contrariis opibus & honoribus summum bonum collocat, vt scribit Aristoteles lib. 1. ad Nicomachum, cap. 4. & Tullius Paradoxo primo docet.

Turpémque repulsam.

Aedilitiam, Tribunitiam, Consularem, aut aliam denique in magistratuum petitione. Turpis autem appellatur, quia quasi ignominia aut infamia timetur, ait Cicero 1. officiorum.

Animi capitísque.

Id est, animi & corporis contentione. Ex capite enim præcipua totius corporis parte, totum corpus per synecdochen intelligitur.

Impiger.

Comparationis prior pars effectis declaratur: per varia pericula & difficultates, mercator ad extremas orbis partes comeat. Ex vna enim orbis parte, reliquæ significantur.

Per mare.

Nauigatione.

Per saxa.

Per scopulos maris, quibus naues frequenter alliduntur, & naufragium mercatores faciunt.

Per ignes.

Per loca calida: Significatur enim zonæ torri-

dæ calor. Hunc autem totum locum idem planius declarat ode 24. lib. 3.

—neque feruidis
Pars inclusa caloribus
Mundi, nec Boreæ finitimum latus,
Durataeque solo niues mercatores abigunt: horrida callidi
Vincunt æquora nauitæ.
Magnum pauperies opprobrium iubet
Quiduis & facere & pati.

Ne cures.

Redditio comparationis, in qua finis primùm, deinde princeps quæstio cum interrogatione ponitur. Vt sis tranquillo animo, & omni habendi cupiditate vacuo, non existimabis tibi philosophiam comparandam?

Quæ stultè miraris.

Bona fortunæ, amplissima imperia, opes, magistratus, & honores. De quibus Cicero Paradoxo primo.

Discere & audire.

ὕστερον πρότερον. Prius enim, audimus deinde discimus. Ex sensibus enim haustã esse rerũ cognitionem, & inde in animis impressam esse notitiam contendunt Peripatetici.

Quis circum.

Subiectio, in qua proximæ interrogationi re-

ſpondet. Cur autem à multis derelicta ſit philoſophia efficientem cauſſam, laborem & difficultatem ſimilitudine ſignificat. Locus hic breuitate ſubobſcurus eſt, ſed integra ratiocinatione, licet inconſtanti, intelligetur.

Quemadmodum nullus athleta tam vilis & abiectus eſt, vt olympicam coronam, ſi ei abſque labore offeratur, recuſet: Ita Philoſophiam, ſi abſque labore parabilis eſſet, nemo deſereret.

Sed vt corona ſine labore non datur:

Nam vt ſcribit Ariſtoteles primi ad Nicomachũ, cap. 8. ὀλυμπίασιν οὐχ οἱ κάλλιστοι καὶ ἰσχυρότατοι στεφανοῦνται, ἀλλ' οἱ ἀγωνιζόμενοι, *Id eſt, in Olympiis non formoſiſſimi & fortiſſimi coronãtur, ſed qui decertant.*

Ita nec philoſophia ſine labore parabilis eſt. Præclarè enim Flaccus in arte:

Qui ſtudet optatam curſu contingere metam,
Multa tulit, fecítque puer, ſudauit, & alſit,
Abſtinuit Venere & vino: qui Pythia cantat
Tibicen didicit prius, extimuítq; magiſtrum.

Et ſatyr. 9. lib. 1.

-nil ſine magno
Vita labore dedit mortalibus.

Itaque labore territi permulti philoſophiam deſerunt. Hinc igitur clarius elucet Flacci ſententia, quæ obſcura tantùm propoſitionis ſignificatione,

quasi per ænigma, proposita videtur.

Magna.

Repete ex proximo versu coniunctionẽ (circum) vel intellige desiderari per eclipsim præpositionẽ (ad) vel aliam. Puluere.

Sine labore. Is enim ex adiunctis consequentibus significatur. Palmæ.

Ex adiuncto victoriæ præmio victoria significatur. Hic autẽ locus antiquitatis cognitionem requirit, cuius nõnullis fortasse Hor. ignarus videri poßit. Quatuor enim in Græcia sacra certamina fuisse, Olympia, Pythia, Isthmia & Nemea: & Olympiorũ victores oleastro, Pythiorũ lauro, Isthmiorũ Pinu vel apio arido, Nemeorũ denique apio viridi coronari solitos nemo nescit: mirum itaque cuipiam videri poterit, cur Olympionicis palmam hoc loco Flaccus tribuerit. Intelligendum autem est duo præmiorum genera victoribus data fuisse: Vnum quod erat singulorum certaminũ proprium, Alterũ quod erat cõmune omniũ, & propria illa esse quæ dicta sunt: cõmune autẽ omniũ præmiũ palmã esse: quàm in manu dextra victores gestabant. Id tametsi nullus grammaticorũ quod sciam, notauerit: Veterum tamen testimoniis & locorum multorum coniecturis ita esse videbitur. Pausanias in Arcadicis: victores vtique cũcti vbique locorum palmam manu præferunt & pau

lo ante: Alteri pilæ Iasius insistit. Læua equum detinens, dextra palmæ ramum ferens: Is equo in Olympia dicitur vicisse, quo primum tẽpore Thebanus Hercules Olympiorum cõuentum instituit. Vitruuius lib. 9. nobilibus athletis, qui Olympia, Pythia, Isthmia, Nemea vicissent, Græcorum maiores ita magnos honores instituerunt, vt hi non modò in conuentu stantes cum palma & corona ferant laudes, sed etiam cùm reuertantur in suas ciuitates cum victoria triumphantes quadrigis in mœnia & in patrias inuehantur, éque repub. perpetua vita constitutis vectigalibus fruantur. Id etiam Plutar. apertè docet συμποσιακῶν li. 8. Quæst. 4. Morem verò victoribus tradendæ palmæ Pausanias in Arcadicis describit: Eius rei (ait) huiusmodi traditur initium fuisse. Theseũ aiunt è Creta reducem Deli ludos fecisse victorésque palma coronasse. Idem ferè Plutarchus in loco prius notato. De palma item vide Gell. cap. 6. lib. 3. Quantus autem honos is esset apud Græcos, declarat ex Vitruuio citatus locus, & Cic. in orat. pro Flacc. Acinas pugil Olympionices, quod est apud Græcos propè maius & gloriosius, quàm Romæ triumphasse. Vide præterea Isocratis orationem de iugo equorum.

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.
O ciues ciues. quærenda pecunia primum est:

Virtus post nummos. hæc Ianus summus ab imo
Perdocet: hæc recinunt iuuenes dictata, senésque
Læuo suspensi loculos, tabulámque lacerto.

Vilius.

Digreditur in suorum temporum auaritiam, quã ex effectis dissimilitudine illustratis ostendit. Licet diuitiis melior sit virtus: diuitias tamen virtuti Romani anteponunt.

Ciues.

Ανταπόδοσις dissimilitudinis epistrophe & epizeuxi exornata.

Quærenda.

In diuitiis prius quàm in virtute, contra quàm decet, studium & operam ponẽdam arbitramini. Plato enim lib. 1. & 5. de leg. primum virtutis, secundum sanitatis, tertium diuitiarum studium esse scribit.

Pecunia.

Pecunia à pecu (ait Varro.) lib. 4. de ling. lat. dicitur quòd in pecore pecunia tũ cõsistebat pastoribus: primæ enim diuitiæ fuerunt in pecore, quod apertè significat Lucretius lib. 5.

Condere cœperunt vrbes, arcémque locare
Præsidium reges ipsi sibi perfugiúmque:
Et pecudes & agros diuisêre atque dedêre,

Pro facie cuiusque & viribus ingenióque.

Posterius res inuenta est aurumque repertum.

Postea numi, pecuniæ nomine, quod cæteris diuitiarum artibus præstare videretur synecdochicos significari cœperunt. à pastoribus tamē natum vocabulum, vt ait Varro.

Hæc Ianus.

Confirmatio proximorum effectorum testimonio fœneratorum, qui per metonymiam ex subiecto loco, in quem conueniebant, significantur. De quibus Cic. 2. offi. Sed toto hoc de genere de quærenda & collocanda pecunia, etiam de vtenda commodius à quibusdam bonis viris, ad medium Ianum sedentibus, quàm ab vllis philosophis vlla in schola disputatur. Locus autem fœneratorum à Iani templo dictus est, quod à Numa dicatum in foro boario, vt scribit Plin. lib. 34. cap. 7. vel, vt Ouid. significat, inter duo fora, Boariū & Piscarium (in quæ ex Capitolio descendebatur) eo in loco vnde aquarum calidarum magna vis, ad Sabinorūm in vrbis arcem contendentium impetum reprimendū, diuinitus erupisse creditur. Id quod Varro 4. de ling. lat. indicat: Lautulæ à lauando, quòd ibi ad Ianum geminum aquæ calidæ fuerunt: ab his palus fluit in minori velabro. Ouidij versus ex primo Fastorum hi sunt.

Cum tot sint Iani, cur sic sacratus in vno es,

Hic vbi templa foris iuncta duobus habes?
Ille manu mulcens propensam ad pectora barbam
Protinus Oebalij rettulit arma Tati:
Vtque leuis custos armillis capta Sabinis
Ad summæ Tatium duxerat arcis iter.
Inde, velut nunc est, per quem descenditis, inquit,
Arduus in valles per fora cliuus erat.
Et Iam contigerant portam, Saturnia cuius
Dempserat oppositas insidiosa seras.
Cùm tanto veritus committere numine pugnam,
Ipse meæ moui callidus artis opem.
Oráque, qua pollens ope sum, fontana reclusi,
Súmque repentinas eiaculatus aquas.
Ante tamen madidis subieci sulphura venis:
Clauderet vt Tatio feruidus humor iter.
Cuius vt vtilitas pulsis comperta Sabinis,
Quæ fuerat, tuto reddita forma loco est.
Ara mihi posita est paruo coniuncta sacello:
Hæc adolet flammis cum strue farra suis.

Hæc recinunt.

Alterum testimonium populi duabus partibus significati senibus, & iuuenibus.

Dictata.

A patribus vel à cõmuni popularium sententia. De qua Horatius epist. 1. lib. 2.

Romæ dulce diu fuit & solenne, reclusa
Mane domo vigilare, clienti promere iura,

Cautos nominibus certis expendere nummos,
Maiores audire, minori dicere per quæ
Crescere res posset, minui: damnosa voluptas!
Ex qua etiam Sthaberij testamentum factum idē insectatur. —*Credo*
Hoc Sthaberi prudentē animū vidisse! quid ergo
Sensit, cum summam patrimonij insculpere saxo
Hæredes voluit? quod vixit, credidit ingens
Pauperiem vitium, & cauit nihil acrius: vt, si
Fortè minus locuples vno quadrante periret,
Ipse videretur sibi nequior. Omnis enim res,
Virtus, fama, decus, diuina, humanáque, pulchris
Diuitiis parent: quas qui construxerit, ille
Clarus erit, fortis, iustus, sapiens etiam, & rex,
Et quicquid volet.
Omnia enim plebs imperita quæstu, pretio & vtilitate metitur. Læuo.

Fœneratorū senum & iuuenū quædā descriptio ex adiunctis. Illorū enim in brachio sinistro pēdebāt loculi vt inde quod numeraretur promerēt; in dextro autē tabula, in qua numerarent: vel hoc ad pueros & iuuenes dūtaxat referendū, qui in ludum ratiocinatoris Flauij, aut alius mitti solebant, qua de rē Horat. satyr. 6. lib. 1. Et in art. poët:
Romani pueri longis rationibus assem
Discunt in partes centum diducere, dicat
Filius Albini. Si de quincunce remota est

Vncia, quid superat? poteras dixisse triens? heu,
Rem poteris seruare tuã. Redit Vncia, quid fit?
Semis.

Est autem hic notãda hypallage grammatica, qua adiectiuum loculorum & tabulæ adiunctæ proprium subiectis attribuitur. Est etiam eclipsis præpositionis (per) aut similis, ad imitationem græcorum, quibus familiare est accusatiuum vi propositionis omissæ, κτ' adiectiuis subiicere. Latini id omne per ablatiuũ efferunt sic: Iuuenes & senes suspensis in læuo loculis & in brachio dextro tabulâ hæc recinunt. De quo loquendi genere Linacrus lib. 6. de emend. struct.

Lacerto.

Ex brachij musculis, qui lacerti dicuntur, totum brachium per synecdochen intelligẽdum est: idq; dextrũ, in quo valentiores lacerti firmioresq; sunt.

Si quadringentis sex septem millia desunt:
Est animus tibi, sunt mores & lingua, fidésq;,
Plebs eris. At pueri ludentes, Rex eris, aiunt,
Si recte facies: hic murus ahæneus esto,
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
Roscia, dic sodes, melior lex, an puerorum
Nenia, quæ rectè regnum facientibus offert,
Et maribus Curiis, & decantata Camillis?
Is ne tibi melius suadet, qui vt rẽ facias, rem
Si posis rectè: si non, quocunque modo rem:
Vt ꝓpius spectes lachrymosa poemata Puppi?

An qui fortunæ te responsare superbæ
Liberum, & erectum præsens hortatur, & optat?

Si quadringentis.

Alterum auaritiæ Romanorum argumentum ex aliis effectis, quòd lata lege viri boni, quibus equester census non sit, è quatuordecim theatri primis ordinibus arceantur. Legis capita duo fuerũt: quorum alterũ ad equites, alterum ad plebeios diuites spectabat. Prioris ergo hæc summa est:

Romanis equitibus, in theatro, quatuordecim gradus proximi aßignantor:

Ab illis tamen qui vel suo vel fortunæ vitio decoxerint remouentor.

Huius capitis ex 99. Flori epit. in Liu. prior pars ad verbum describitur: Posterior ex secunda Ciceronis Philippica colligitur: Illud tamen audaciæ tuæ (ait) quòd sedisti in quatuordecim ordinibus: Cum esset lege roscia decoctoribus certus locus constitutus, qui fortunæ vitio non suo decoxissent. Hanc autem legis particulam, quòd seuerior videretur, Augustus postea emendauit. Sic enim Suetonius in eius vita cap. 40. Cum autem plerique equitum attrito bellis ciuilibus patrimonio spectare ludos è quatuordecim non auderent, metu pœnæ theatralis, pronunciauit non teneri eâ, quibus ipsis, parentibusue equester census vnquam fuisset.

Secundum caput legis erat:

Quicunque quadringenta ſeſtertia poßident, eis in quatuordecim gradibus inter equites ſpectandi Ius eſto: Secus ne ſpectanto.

De quo capite plenißime Pomponius Letus in l. Othonia lib. de le. Rom. hãc igitur legem tulit Lucius Roſcius Otho trib. pleb. quatuor annis ante Ciceronis conſulatum. Porrò autem Seſtertius, qui etiam numus dicitur, decem denariolis turonenſibus & vno dimidio à Budæo æſtimatur. Mille vero ſeſtertij vel numi vnum ſeſtertium reddunt quadringẽta itaque millia ſeſtertium vel numûm quadringẽta ferè ſeſtertia efficiunt, id eſt, 17500. Francos noſtros. Hic igitur locus hanc habet ſentẽtiam: Si quadringentis millibus numûm ſex aut ſeptem millia numûm deſunt, ideſt, ſex vel ſeptem ſeſtertia, plebeius eris.

Eſt animus.

Prudentia & conſilium. ex ſubiecto enim adiunctũ cõſiliũ & omnes cogitationis & intelligentiæ virtutes, quæ ab Ariſtotele tum διανοητικαὶ tum λογικαὶ ſecundo ad Nicomachum appellãtur.

Mores.

Hoc ad virtutes morales, quæ in actione verſantur: quas Ariſtoteles ἠθικὰς eodẽ loco appellat.

Lingua.

Ex efficiente cauſa Metonymicos effectum ſi-

gnificat, id est, eloquentiam, cuius maximè necessarium instrumentum linguam esse constat.

Fides.

Dictorũ & factorũ constantia & veritas: quæ iustitiæ fundamentum Ciceroni dicitur, lib. 1. officiorum.

Plebs eris.

In loco plebi constituto, qui Suetonio Popularia dicitur, sedebis ab equitum ordinibus expulsus. Hinc Iuuenalis, satyr. 3.

Nil habet infœlix paupertas durius in se,
Quàm quòd ridiculos homines facit: Exeat, inquit,
Si pudor est, & de puluino surgat equestri,
Cuius res legi non sufficit, & sedeant hîc
Lenonum pueri quocunque in fornice nati.
Sic libitum vano qui nos distinxit Othoni.

At pueri.

Othoniæ legis reprehensio argumento ex repugnantibus, puerorum testimonio approbatis: Vir bonus rex est: non igitur plebeius est habendus.

Rex eris.

Carmen est, quod pueri in funere bonorum virorum canere solebant, & deinde, quod fieri solet, ipsi inter se ludentes repetebant. Hortatur verò ad virtutis studium argumento ex adiunctis: quòd, qui virtute præditi sunt, ij sint reges, id est, magni & excellen-

& excellentes, clari & illustres, liberi & potentes: cuiusmodi reges quamplurimi habiti sunt: quorum memoria literis & historiarum monumentis mandata, æternitati consecrata est.

Hic murus.

Pars hæc etiam carminis puerilis esse videtur, quæ aliis item adiunctis ad virtutem inuitat: quòd virtus aduersus omnes fortunæ impetus refugium & præsidium tutum sit. Id quod Horatius ode 3. lib. 3. preclarè expreßit:

Iustum, & tenacem propositi virum,
Non ciuium ardor praua iubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida, neque Auster
Dux inquieti turbidus Adriæ,
Nec fulminantis magna Iouis manus:
Si fractus illabatur orbis,
Impauidum ferient ruinæ.

Vide totam Ciceronis Tusculanam quintam.

Nil conscire sibi.

Definitio virtutis vel studiosi hominis ex contrario. Nã sceleratus cõscientiæ stimulis vexatus iudicũ iustã commeritámque seueritatem, & diuinam animaduersionem perhorrescit: quorum in eo nihil est, qui rectè factorum sibi conscius studiosè vitam agit.

Pallescere.

Effectus est timoris pallor, ideóque pallescere significat timere & formidare.

Roscia.

Puerorum testimonij commendatio ex minorum collatione: puerorum Nenia melior est lege Othonia. Probatur autem hæc comparatio effectis vtriusq; partis, & hac raciocinatione cõcluditur.

Melius id est quod ad virtutem, quàm quod ad rem nos adhortatur.

Sed puerorum Nenia ad virtutẽ, lex Othonia ad rem nos adhortatur.

Ergo puerorum Nenia lege Othonia melior est.

Conclusio prima est, cum qua assumptionis pars altera coniungitur: altera verò ex proximo loco facilè intelligitur: propositio vltimo loco ponitur.

Nenia.

Nenia Lugubre apud Romanos carmen erat. hoc autem mulier Præfica honoratorum laudes post concionem, quæ easdem commemorabat, prosequebatur, vt ex 1. cap. 8. lib. Quintil. & 2. Cicero. lib. de legi. & 4. Varro. de vita popul. Rom. apud Nonium colligitur. Indicat etiam hic locus à pueris vnà hoc carmen cantari solitum nomen

vero ex lugentium sono quē hoc carmē referebat fictum esse videtur: Vnde Græci etiam verbum νηνείζω quod lugere significat, formauerunt.

Que regnum.

Assumptionis pars prior.

Et maribus Curiis.

Eiusdem partis illustratio ex subiecto in quo occupatur: in funere enim illustrium virorum Nenia cani solebat, cuiusmodi fuerunt Curius & Camillus. Cicero. 2. de legib. Honoratorum virorum laudes in concione memorantor, easque etiam cātus ad tibicinam prosequantor, cui nomen Neniæ: quo vocabulo etiam Græcos cantus lugubres nominant.

Maribus curiis.

In laudem fortium & studiosorum virorum mas & fœmina omne animalis genus diuidunt: & quia mares in omni genere robustiores fortioresque fœminis esse solent, ideo pro fortibus & virilibus atque magnanimis vsurpari solent. Flac. in arte Poë.

Tyrtæusque mares animos in martia bella
Versibus exacuit.

Est etiam hic notandum maribus Curiis & Camillis, per synecdochen fortes viros generaliter

ſignificari. De Curio, Valer. lib. 4. cap. de continẽtia, & Plin. De viris Illuſtr. cap. 33. De Camillo idem cap. 25. & Plutarch. in eius vita. & Liuius toto ferè quinto primæ decadis lib. Ille de Samnitibus, hic De Veientibus primùm, deinde de Gallis, qui duce Brenno Romam cæſo eius exercitu, occupauerant, triumphauit.

Is ne tibi.

Notatæ ratiocinationis propoſitio.

Vt rem facias.

Suadet vt diuitias tibi compares.

Rem ſi poſsis.

Si diuitias honeſtè poßis comparare.

Si non.

Si non rectè poßis rem facere.

Quocunque modo.

Quo iure quaque iniuria ſuadet vt rem facias.

Vt propius.

Propoſitionis pars altera argumento ex fine illuſtrata: vt ex primis ab Orcheſtra quatuordecim ordinibus ludos ſpectare liceat.

Puppi.

Puppius tragicus poëta tantus artifex mouendæ commiſerationis fuit, vt ſpectatem populum ad

lachrymas compellere solitus sit: Vnde illud eius de se ipso in Porphirionis commentariis distichon extat:

Flebunt amici & bene noti morte mea:
Nam populus omnis me viuo lachrymatus est.

Lachrymosa itaque poëmata dicuntur per metonymiam, quòd spectatores lachrymari cogerent. Ex Puppij autem poëmatibus omnia generaliter per synecdochen intelliguntur.

Responsare.

Altera propositionis pars. Est autem propriè responsare increpanti & obiurganti, vel accusanti respondendo contradicere & resistere. Vnde ad mentis constantiam fortunæ calamitatibus ratione & consilio resistentem transfertur.

Liberum.

Metu cæterisque perturbationibus vacuum.

Erectum.

Fortem, inuictum, constantem, non succumbentem. Metaphora à validis & robustis baiulis, qui oneri non succumbunt: quam apertè declarat Ouid. eleg. 7. lib. 2. de Ponto:

Sustineas vt onus, nitendum est vertice recto:
At, flecti neruos si patiare, cades.

Quòd si me popul' Romanus fortè roget, cur
Non vt porticibus, sic iudiciis fruar iisdem:

Nec ſequár, ac fugiã quæ diligit ipſe, vel odit?
Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
Reſpõdit, referam, quia me veſtigia terrent,
Omnia te aduerſum ſpectantia, nulla retror-
ſum.
Bellua multorum es capitum. Nam quid ſe-
quar? aut quem?
Pars hominũ geſtit conducere publica: ſunt
qui
Fruſtis & pomis viduas venentur auaras
Excipiántque ſenes, quos in viuaria mittant.
Multis occulto creſcit res fœnore.

Quod ſi me.

Hactenus Romanorum auaritiam proxima digreßione inſectatus eſt: Prolepſis deinceps ſequitur, in qua eorundem ſuos mores defendentiũ Romanorum obiectio ſimilitudine confirmata ſic anticipatur: Tu frueris iiſdem atque populus vrbis commoditatibus: Cur non igitur eadem iudicia ſectaris & probas?

Porticibus.

Porticus locus eſt contra repentinos imbres & ſolis ardorem liberæ deambulationis cauſa tectus: hinc Ci. Orat.2. ad Quin. frat. num tãdẽ aut locus hic non idoneus videtur, in quo porticus hæc ipſa, vbi inambulamus & in Lucullo: Familiarẽ noſtrum Auianũ fortaſſe in porticu Neptuni am-

bulantem non videmus: quare ambulationem appellat Catullus in Camerium.

Te quæsiuimus in minore campo,
Te in Circo, te & in omnibus tabernis,
Te in templo superi Iouis sacrato,
In magni simul ambulatione.

Significat enim Porticum pompeianã. sed ex vna, nec ea parua vrbis commoditate reliquas significat Horatius.

Nec sequar.

Clarius interpretatur quid sit iisdem iudiciis frui, idque duabus partibus, quibus omne iudiciũ cõtinetur. Aut enim probamus & retinemus aliquid, aut contra improbamus & reiicimus.

Olim quod vulpes.

Subiectio in qua efficiens caussa, qua impulsus est Horatius ad deserendum populi iudicium, ficta similitudine significatur: Nam quemadmodũ animalia, quæ ægrotum leonem visebant, inde salua non redibant, vt vulpes respondit: sic multi iudiciũ populi sequentes eo infatuati nunquam sapientes euadunt. similitudinis tamẽ propositio sola ponitur ex qua redditio clarè significatur.

Bellua.

Insipientiam eorum qui populare iudicium sectantur efficiẽte causa ostendit: quod varia & sibi dissidens sit populi sententia. Id quod signifi-

catur similitudine : populus est tanquam bellua multorum capitum. Vbi capita metonymicῶs pro sententiis & iudiciis ponuntur. Popularis autem iudicii varietatem & inconstantiam sic Terentius notat in Phorm. Act. 2. scena 4. quot capita tot sententiæ. Cicero item pro domo : In imperita multitudine est varietas & incõstãtia, & crebra, tanquam tempestatum, sic sententiarũ cõmutatio.

Nam quid.

Varietatem sententiarum partiũ enumeratione apertius declarat, & addubitatione exornat. Partes autem secundi sunt generis, quibus totũ in sua effecta diuiditur: quarum prima est publicanorũ, qui publica populi Romani vestigalia conducunt & redimunt. Sunt qui.

Secunda pars captatorum est, quibus propositum erat paruis muneribus viduarum & diuitum senum hæreditates callidè captare. quos hoc disticho Martialis salse notat lib. 8.

Munera qui tibi dat locupleti, Gaure, senique,
Si sapis & sentis, hic tibi ait, morere.

Est autem à piscatoribus allegoria.

Frustis & pomis.

Parua dona, escæ piscatorum similitudine, significat. Venentur.

Metaphora à venatoribus sumpta, paulo superiori dißimilis. Venari itaq; hîc est callidè conciliare,

Auaras.

Habendi cupidas.ex adiuncta autem auaritia diuites mulieres significat,quæ solæ ferè sunt auaræ.Iuxta illud Ouidij.1.Fast.

Sic quibus intumuit suffusa venter ab vnda,
Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

Excipiant.

Alliciant,attrahant ad se:vt piscatores inescatos pisces hamo ex flumine excipiunt.

Viuaria mittant.

Ad suam propriámque vtilitatem conuertant, vel quorum hæreditates in suam domum transferant,vt piscatores ex pub.flumine captos pisces in viuaria priuata includunt.Viuaria vero proprie loca sunt,in quibus viui pisces,vel feræ,vel aues, victus causa asseruantur.

Multis.

Tertia pars est fœneratorum, qui ex adiunctis significantur.fœneratores enim sunt,quibus res fœnore augetur.Cuiusmodi fuit Alphius,de quo Horatius od.2.Epodon.Cato item maior qui Censorinus dictus est,eo fœnore in re nautica vtebatur,quod maximè reprehēsum est. Iubebat enim, quibus mutuo dederat,vt multos cōmuniter in societatem asciscerēt: qui cum quinquaginta totidē nauibus dispertiti essent,ipse præter vsurā, partem etiam vnam, per Quintiū Libertum nauigationis comitem,accipiebat.Pluta.in eius vita.

-verum

Esto aliis alios rebus, studiísque teneri:
Iidem eadem possunt horã durare probãtes?
Nullus in orbe sinus Baiis prælucet amœnis
Si dixit diues, lacus, & mare sentit amorem
Festinantis heri: cui si vitiosa libido
Fecerit auspicium, cras ferramenta Teanum
Tolletis fabri. lectus genialis in aula est:
Nil ait esse prius, melius nil cœlibe vita:
Si non est, iurat bene solis esse maritis.
Quo teneam vultus mutãtem Protea nodo?

Verum esto.

Popularis iudicij varietas tribus adhuc partibus disputata, sub hac concessionis exornatione concluditur: & multo maior non in toto populo, vt antea, sed in singulis proponitur, & duabus deinceps partibus confirmatur.

Nullus.

Prima pars specialis inconstantiæ est diuitum, quæ effectis explicatur: hi nanque nunc in vnũ, nunc in alium locum mutata voluntate contendunt: Nunc cœlibem, nunc maritorum vitam expetunt. Primùm ergo deliberantis diuitis de adeundo Baiarum sinu consilium adiunctis, minorum

collatione amplificatis, & prosopopœia exornatis declaratur: quòd ille locus omnium sit amœnissimus. Est autem locus in Campania, à Baia quodam, Vlyssis socio: sic appellatus, vt scribit Strabo circiter finem lib. 5. Vbi Baiarum plena descriptio est. De quibus Propertius libro tertio, elegia decimaseptima.

Clausus ab vmbroso quà ludit Pontus Auerno,
Humida Baiarum stagna tepentis aquæ,
Qua iacet & Troiæ tubicen Misenus arena,
Et sonat Herculeo structa labore via.

Huius loci amœnitatem Martialis indicat libro vndecimo.

Littus beatæ Veneris aureum Baias
Superbæ blanda dona naturæ
Vt mille laudem, Flacce, versibus, Baias
Laudabo, dignè non satis tamen Baias.

Lacus.

Baiarum lacus Lucrinus significatur. De quo Strabo libro quinto: Huius conchylia pro optimis vsurpat Horatius ode 2. Epod. Sed ex lacu, eos qui circa eum degunt, intelligendos relinquit.

Mare.

Qui ad eam maris mediterranei oram habitant.

Sentit amorem.

Percipiunt & animaduertunt dominum loci amœnitate delectari.

Fecerit auſpicium.

Auſpicium eſt agendæ aut non agendæ rei ex dextro vel ſiniſtro auium volatu, numero, cantu petita confirmatio. Cicero de diuinatione: Aliis à dextra, aliis à læua, datum eſt auibus, vt ratum auſpicium faciant. Inde igitur ſumpta metaphora, vitioſa libido facit auſpicium, hoc eſt, ſuadet, & hortatur.

Cras ferramenta.

Sequenti die diues Teanum contẽdet & proficiſcetur. Hoc enim Flaccus ex profectionis adiunctis acutè ſignificat. Comitatus enim impedimenta, quæ hic per ferramenta intelligit, principes & diuites eò præmitere ſolent, quò profecturi ſunt.

Teanum.

In 2. Cic. Agraria, & in Cluentiana per Th. tribus locis, niſi ſit librarij mendum ſcribitur. Strabo autem & Plinius per. T. cõſtanter vbique ſcribunt. Duplex verò in Italia Teanum veteres deſcripſerunt, vnum cognomine Sidicinum Plinio cap. 5. libr. 3. In extremis finibus Latinorum,

quòd inter Campaniæ vectigalium populi Romani sedis pulcherrimæ oppida Tullius Agraria secunda numerat. De quo Strabo lib.5. & id hoc loco intelligitur. Alterũ Apulum ὁμώνυμον τῷ Σιδικινῷ, καθ᾽ ὃ δοκεῖ συνάγεσθαι τὸ τῆς Ιταλίας πλάτος: hoc est, eiusdem nominis atque Sidicinum, vbi Italiæ latitudo contrahi videtur, vt ait Strabo libro 6. Abest autem id à Larino decem milia passuum Cic. pro Cluentio.

Lectus genialis.

Coniugalis & maritus: Is enim Genialis dicitur, quia in honorem genij, vt ait Sextus Pompeius, nuptiarum tẽpore sternebatur. Hinc Catul. in epithalamio Pelei & Thetidis:

Puluinar verò diuæ Geniale locatur
Aedibus in mediis.

Ex coniugali autem adiuncto coniugium ipsum significatur.

Aulæ.

In ædibus magnificis & splendidis. Quales esse solent principum aulæ.

Cœlibe vita.

Id est, cœlibem vitam laudat, eámque repentè mutata voluntate exoptat.

Sinon eſt.

Lectus genialis in aula: id eſt, ſi non eſt maritus.

Iurat bene.

Solos maritos fœlices aſſeuerat, & eorum vitam probat.

Quo teneam.

Concludit diuitis inconſtantiam, Protei ſimilitudine ſignificatam: vt Protei corpus varium atque mutabile nullis vinculis contineri poterat, ſic animus diuitis mutabilis nulla in ſentētia permanet. De *Proteo Virg.* 4. *Georg.*

Omnia transformat ſeſe in miracula rerum,
Ignémque horribilémque feram, fluuiúmq; liquentem.

Et Ouidius faſtorum primo:

Ille ſuam faciem tranſformat & alterat arte.

Fabulam deſcribunt Homerus 4. *Odyſſeæ, & Dyodorus Siculus lib.* 2. *Eius vim interpretatur auditor Platonis Heraclides Ponticus, in Allegoriis Homericis.*

Quid pauper? ride: mutat cœnacula, lectos,
Balnea, tonſores, conducto nauigio æquè
Nauſeat ac locuples, quē ducit priua triremis

Quid pauper?

Secunda pars singularis inconstantiæ pauperũ est: quæ effectis declaratur.

Coënacula.

Vbi cubabant Cubiculum, vbi cœnabant cœnáculum vocitabant. Posteaquàm in superiore parte cœnitare cœperũt, superioris domus vniuersa cœnacula dicta. Varro lib. 4. de ling. Latina.

Conducto.

Quintum effectum inconstantiæ pauperis, ad diuersa loca nauigatio, quam adiũcta nausea, quæ nauigantibus accidere solet, & efficiente causa significat, & parium collatione amplificat. nauigium verò Latinis omne nauis genus est vt Græcis ναυάγιον.

Quem ducit priua.

Qui non conducta, vt pauper, sed sua naui vehitur.

Si curtatus inæquali tonsore capillos
Occurri, rides: si fortè subucula pexæ
Trita subest tunicæ, vel si toga dissidet impar,
Rides. quid mea cum pugnat sententia secũ?
Quod petiit, spernit: repetit ꝙ nuper omisit:
Aestuat, & vitæ disconuenit ordine toto:

Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.
Insanire putas solennia me, neque rides,
Nec medici credis, nec curatoris egere
A prætore dati: rerum tutela mearum
Cùm sis, & praue sectum stomacheris ob vnguem
De te pendentis, te respicientis amici?

Si curtatus.

Quorum adhuc inconstantiam & leuitatem probauit, eos nunc obscura parium collatione insanos & irridendos esse ostendit. Sola tamen comparationis protasis disputatur. Horatius insanus & irridendus est. Argumentum est ex effectis, syllogismus connexus primus.

Si mea sententia secum dissidet, sum ridendus, & insanus Mecœnati habendus.

Sed illud:

Hoc igitur.

Propositio maiorum collatiionibus amplificata præcedit.

Inæquali tonsore.

Prima maiorum collatio efficiente causa illustrata. Vbi tonsor inæqualis per metonymiam dicitur, quòd inæqualiter tondeat.

Curtatus capillos.

Hellenismus, id est, Græca dictio, qua adiectiuo subiungitur accusatiuus vi suppressæ præpositionis, per, vel alius similis significationis: vt apud Græcos κατ'. Vide Linac. de emend. struct. lib. 6.

Rides.

Hoc verbum, in fine huius sententiæ & sequentis, similiter repetitum, Rhetoricam λέξεως figuram epistrophen efficit, quam etiam Lupus Rutilius ex Gorgia ἐπιφορὰν, author ad Herennium connuersionem appellat.

Si fortè.

Secunda maiorum collatio: si pexæ, hoc est, villosæ & molli tunicæ (quæ vt cuti gratior sic etiam ei, quàm subucula, propior esse debet) trita, aspera, & rudis subucula subiecta est, quæ cutem attingat, rides: quia stultè & ineptè id fiat.

Vel si toga.

Tertia maiorum collatio. Si in composita toga sit, rides.

Quid mea.

Redditio trium comparationum, in qua minora quasi ex maioribus extorta concluduntur,

quæ syllogismi prius notati propositionē efficiunt.

Quod petiit.

Assumptio effectis disputata: At mea secum sententia dissidet, Nam petita spernit, & spreta, repetit, &c.

Mutat quadrata.

Quæ prius quadrata erant, rotunda facit.

Insanire.

Conclusio syllogismi: Ergo Horatius Mecœnati ridendus & insanus habendus. Conclusionis autem prior pars superioribus effectis pressius iteratis amplificatur: Vides me maximis in rebus per insaniam peccare, & non rides?

Solennia.

Eclipsis præpositionis, per, vel similis, cuius vi accusatiuo post verbum neutrum locus est, ad imitationem Græcorum præpositionem κατὰ similiter subticentium. Sunt autem solennia, vt ex vi verbi intelligitur, quæ solùm in anno semel fiunt, vt ludi solennes, sacra, &c. Et quia illa magnæ religionis esse solebant, fit vt pro magnis vsurpentur, idque per synecdochen.

Nec medici.

Conclusionis altera pars (Horatius est Mecœnati insanus habẽdus) adiunctis significatur, quæ aliis adiunctis item & maioribus approbantur, in hanc sententiam. Tu cum sis tutor meus & minimo delicto offendaris, non medico, (qui præscripta elebori potione cerebrum purget) & curatore, qui rebus meis (quarum administrationem leges xij. Tabularum furioso sustulerunt) prudenter consulat, mihi opus esse putas? Hoc igitur adiunctum, egere medico insanum, furiosum, & mente captum significat. Qua de re vide quæ congesta sunt ab Erasmo in prouerbiis. Bibe eleborum, &, Nauiget Anticyram.

Curatoris egere.

Hoc item adiunctũ furiosi est, & mente capti. Dabantur enim à prætore ex lege xij. tabularum furiosis & mẽte captis rerũ curatores: Cic. circiter principium tertiæ Tusc. Nam qui ita sit affectus, eum dominum esse rerum suarum vetant xij. tabulæ. Vide titulum vltimum libri xxvij. pandectarum, de Curatoribus furioso & prodigo, vel aliis extra minores dandis.

Ob vnguem.

Ob minimum delictum.

De te pendentis.
Periphrasis clientis Romani.

Ad summã sapiẽs vno minor est Ioue, diues,
Liber, honoratus, pulcher, rex deniq; regum,
Præcipuè sanus, nisi cum pituita molesta est.

Ad summam.

Quæstionẽ præcipuã totius epistolæ concludit, eamq́; effectis philosophiæ, quæ philosophi adiuncta sunt, significatam: Est igitur in studium philosophiæ Horatio incumbendum: quod sapiens, qualem philosophia efficit, solo Ioue minor, cæteris antecellat.

Diues.

Sapienti attributas laudes confirmat ex adiunctis, quæ ex Stoicorum paradoxis desumuntur. Quòd autem solus sapiens diues sit, lege sextum Ciceronis paradoxum. Verùm non externas, sed animi diuitias hoc loco intelligit. De quibus Cicero primo paradoxo.

Liber.

Hoc item disputatur à Cicerone quinto paradoxo. Manauit autem hoc ex Socratis disputatione, quæ apud Xenophontẽ 4. ἀπομνημονευμάτων *extat. Liberi enim esse dicit honesta & recta facere, serui autem habere aliquid, quo intus ratio impediatur.*

Rex regum.

Hoc ridet Horatius in fine satyræ tertiæ libri primi, vel potius calumniatur. Nam illic regem propriè accipit: hoc verò in loco, ex Stoicorum sententia, rex per metaphoram vsurpatur, pro eo qui cupiditatibus imperat, & in quo ratio præest appetitus obtemperat: estque idem Stoicis liber atque rex.

Præcipuè sanus.

Hac correctione Stoicorum nimia seueritas & morositas latenter taxatur, vt in epistola sexta huius libri.

Insani sapiens nomen ferat, æquus iniqui,
Vltra quàm satis est, virtutem si petat ipsam.

Nisi cum.

Explicatio sani ex contrario efficiente causa illustrato: nisi cùm pituitæ acrimonia in morositatem & asperitatem concitatur.

COMMENTARIORVM Ioannis Amaritonis Nonetani, in epistolas Q. Horatij Flacci, Libri primi Finis.

EPIGRAMMATA DISCIPVLorum Ioannis Amaritonis.

Dionyſij Breuidentij Rotomagei, Ad Lectorem.

Non verſus inopes rerum, nugæque canoræ
In Flacco: ſermo eſt, conſiliúmque ſenis.
Hunc lege quiſquis aues prudentis nomen habere.
Obſcura eſt breuitas? explicat Amariton.

Ioannis Breuidentij Rotomagei ad Ioan. Amaritonem doctorem ſuum.

Prælegeres memini, cùm docta poëmata Flacci,
In promptu poni quæ latuere diu:
Hæc facito in tabula communis perlegat vſus:
Gratus eum quiuis qua potis arte iuuat.

Caroli Belloi ad eundem.

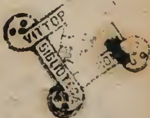
Illuſtrant docti Flaccum Glareanus & Acron,
Illuſtrat ſcriptis Porphyrióque ſuis:
Clarè equidē, verùm logico qui id lumine tentat,
Clarius: hæc, doctor, gloria tota tua eſt.

Antonij Loiſelij Bellouaci
ad eundem.

Ignota Logica latuere poëmata Flacci,
Extremum ecce patet nunc rationis ope.
Hoc præſtas: illinc in prima poëmata, doctor,
Aſcende, & totum perficiatur opus.

Caroli Breuidentij ad eundem,
de Horatio.

Formatis vitam docti ſanctique Poëtæ,
Et facit ad mores ars quoque veſtra bonos:
Sed quantum cædunt altis arbuſta cupreſſis,
Tantum præ reliquis, Flacce Poëta, vales.

EXCVDEBAT BENEDI-
ctus Preuost, sub Stella aurea,
vico Frementello,
Idib. Iulij,

1553.